

همایش بررسی اندیشه‌های ارتباطی امام خمینی

همایش یک روزه اندیشه‌های ارتباطی امام خمینی با حضور استادان و پژوهشگران و دست‌اندرکاران ارتباطات در تاریخ پنجشنبه هشتم بهمن ماه سال ۱۳۸۸ در سالن اجلاس سران، برگزار شد. این همایش از سوی مؤسسه فرهنگی روابط عمومی آرمان و با حمایت مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی و با همکاری نهادها و مؤسسات زیر برگزار گردید:

۱- شهرداری تهران ۲- بانک ملی ۳- معاونت اجتماعی شهرداری تهران ۵- شرکت لیزینگ ایران خودرو ۶- سازمان فرهنگی - هنری شهرداری تهران ۷- دانشگاه آزاد اسلامی ۸- کانون بانکها و مؤسسات اعتباری خصوصی ۹- بانک انصار ۱۰- مرکز تحقیقات استراتژیک مجمع تشخیص مصلحت نظام ۱۱- شرکت ساخت و توسعه زیربناهای حمل و نقل کشور ۱۲- راه آهن جمهوری اسلامی ایران ۱۳- مؤسسه مالی - اعتباری قوامین ۱۴- شرکت تجارت الکترونیک سامان ۱۵- مؤسسه فرهنگی - هنری پویندگان توسعه پارس ۱۶- معاونت صدای جمهوری اسلامی ایران

دبیر این همایش، حجت‌الاسلام والمسلمین خسروی (معاون پژوهشی مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی) و دبیر اجرایی آن آقای هوشنگ سفیدی و اعضای هیئت رئیسه آقایان (حجت‌الاسلام والمسلمین خسروی، دکتر نجفقلی حبیبی، دکتر محمد روشن، دکتر هوشنگ عباس‌زاده و دکتر سالارزاده) و دبیر کمیته علمی آقای دکتر امید مسعودی بودند. کمیته علمی

همایش را عده‌ای از صاحب‌نظران و استادان معروف عرصه ارتباطات کشورمان به عهده داشتند از قرار ذیل:

- ۱- پروفسور علی اکبر فرهنگی (استاد برجسته ارتباطات کشور)
- ۲- دکتر سالارزاده (عضو هیئت علمی دانشگاه علامه طباطبایی)
- ۳- حجت‌الاسلام والمسلمین حشمتی (معاون فرهنگی مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی)
- ۴- دکتر امید مسعودی (رئیس دانشکده ارتباطات دانشگاه سوره)
- ۵- دکتر منتظر قائم (عضو هیئت علمی دانشگاه تهران)
- ۶- دکتر حسن بشیر (رئیس دانشکده فرهنگ و ارتباطات دانشگاه امام صادق^(ع))
- ۷- دکتر محمد دادگران (رئیس گروه ارتباطات دانشگاه آزاد اسلامی)
- ۸- دکتر اردشیر سنایی (عضو هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی)
- ۹- دکتر مریم رضایی (عضو هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی)
- ۱۰- دکتر حاجیانی (استاد دانشگاه)

همایش بررسی اندیشه‌های ارتباطی امام خمینی با هدف بررسی و استخراج و تدوین اندیشه‌های ارتباطی حضرت امام در زمینه‌های ارتباطات، رسانه و روابط عمومی و در راستای توجه به اندیشه‌های دینی در حوزه علوم انسانی، صورت گرفت. از اهداف محوری همایش می‌توان به لزوم ارائه الگوی عملی از منش ارتباطی امام خمینی و تدوین دیدگاه‌های معظم له در زمینه‌های ارتباطی و نیز ارائه مرجع علمی برای استفاده در دانشگاهها اشاره کرد.

همایش یاد شده در ساعت هشت و نیم روز هشتم بهمن ماه سالجاری با تلاوت آیاتی از کلام الله مجید و سپس پخش سرود جمهوری اسلامی ایران آغاز شد. بعد از اعلام برنامه و خیرمقدم و پخش کلیپ امام خمینی، از یاریگران همایش تقدیر بعمل آمد و سپس استادن و پژوهشگران برگزیده (دکتر سیدعلی قادری، حجت‌الاسلام والمسلمین فخار طوسی، دکتر محمدحسن زورق، دکتر امید مسعودی، حجت‌الاسلام والمسلمین غفوری، دکتر ابوالفضل مروی و...) طی سخنرانی‌هایی به بیان خلاصه‌ای از مقالات خود پرداختند.

طبق اعلام مسئولین، مقالات عرضه شده در همایش بزودی در قالب کتاب چاپ خواهد شد. علاوه بر این، قبل از انجام همایش، مؤسسه روابط عمومی آرمان با بعضی از مسئولین همایش و اندیشه‌مندان عرصه ارتباطات مصاحبه‌هایی انجام داده است که همراه خلاصه‌ای از مقالات همایش به صورت کتابچه‌ای چاپ و در اختیار علاقه‌مندان قرار گرفت.

در اینجا مصاحبه دبیر همایش (حجت‌الاسلام والمسلمین محمدعلی خسروی) و پروفیسور علی‌اکبر فرهنگی (استاد برجسته ارتباطات) و نیز خلاصه تعدادی از مقالات در پی می‌آید.

سخن گفتن با زبان مردم

جناب‌عالی چه اهداف و ضرورت‌هایی را برای برگزاری همایش مذکور قائل می‌باشید؟

حجت‌الاسلام والمسلمین خسروی: هدف از برگزاری این همایش مطرح نمودن یک سلسله

مباحث است و نحوه ارتباط حضرت امام را با مردم و چگونگی انتقال افکار و آرمان‌های ایشان را

به متن جامعه با توجه به شرایط فرهنگی آن روزگار تبیین کند.

انقلاب اسلامی ایران که یکی از مهم‌ترین تحولات اجتماعی، فرهنگی و سیاسی عصر حاضر است با دو ویژگی منحصر به فرد پدید آمد. یکی شخصیت استثنایی و بی‌بدیل رهبری انقلاب و دوم حضور بی‌نظیر و یکپارچه مردم. موضوع بسیار مهمی که در اینجا مطرح می‌شود ارتباط این دو عنصر سازنده انقلاب با یکدیگر و تأثیر هر یک از آنها از دیگری است.

مسئله‌پرداختن به این بحث در شرایط امروز جهانی که عصر انفجار اطلاعات نامیده می‌شود از جهات مختلف حائز اهمیت است و می‌تواند ابعاد جدیدی از زوایای نهضت و مبارزات قبل از پیروزی انقلاب را کشف و تبیین نماید.

چه ارزیابی از اندیشه‌های ارتباطی امام راحل دارید؟

خسروی: حضرت امام به خاطر بهره‌مندی از دو وسیله مهم ارتباطی، یعنی قلم و بیان توانست موفقیت‌های بی‌نظیری را بدست آورد. حضرت امام دارای قلمی توانا و انشائی فاخر بود که از لحاظ روانی مطلب و شیوایی و استخدام واژه‌های مناسب در میان مراجع و علما نظیر نداشت.

ایشان همچنین دارای بیان قوی و صدای رسا و جذاب بود که این مهم تأثیر بسزایی در ایجاد ارتباط با مخاطبین داشت و از همه اینها بالاتر محتوای مطالب امام بود که از زبان مردم سخن

می‌گفت و درد دل آنها را بیان می‌کرد به نحوی که مردم احساس می‌کردند این سخنان مطالبات آنهاست که بر زبان امام خمینی جاری شده است.

لطفاً فعالیت‌های مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام را برای پژوهش در خصوص اندیشه‌های ارتباطی امام راحل تشریح کنید؟

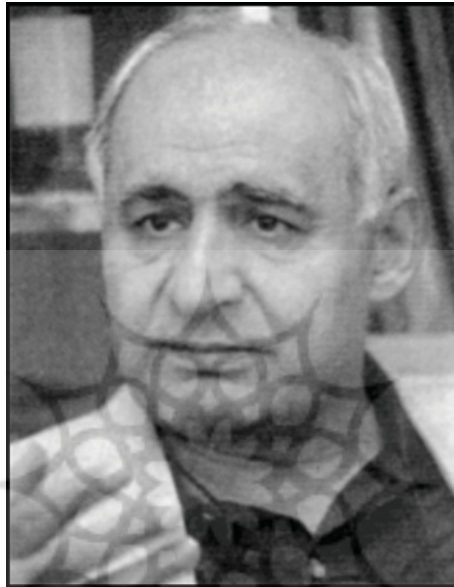
خسروی: تاکنون مؤسسه مجموعه‌های متعدد و متنوعی را تهیه و منتشر نموده که هر یک به نوبه خود بخشی از اندیشه‌های ارتباطی حضرت امام را ارائه کرده است. در بخش مکتوبات می‌توان به مجموعه ارزشمند تیپانها اشاره کرد که گفتارهای تخصصی حضرت امام در زمینه‌های مختلف است و تاکنون ۴۸ عنوان در چهل و هشت موضوع تهیه و نشر شده است. همچنین نرم‌افزارهای صوتی و تصویری از حضرت امام در همین زمینه در دسترس عموم قرار گرفته است.

به نظر شما برگزاری این همایش‌ها چه نتایج و دستاوردهایی در پی خواهد داشت؟

خسروی: گر این همایش به صورت علمی کار کند و فارغ از تأثیرپذیری از جو سیاسی کشور و صرفاً با نگاه پژوهشی و علمی تعقیب شود قطعاً تأثیر مطلوبی در فضای تحقیق و تصحیح شیوه‌های ارتباط خواهد گذاشت ولی در غیر اینصورت همچون بسیاری از همایش‌ها نتیجه‌ای جز اتلاف وقت و امکانات نخواهد داشت. ولی درایت و دوراندیشی که در برگزارکنندگان این همایش سراغ داریم به نتایج آن امیدواریم.

پروژه نگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

مهارت‌های ارتباطی امام

جناب‌عالی چه ارزیابی از اندیشه‌های ارتباطی امام راحل دارید؟

پروفسور علی‌اکبر فرهنگی: مرحوم امام رضوان‌الله تعالی علیه یک عالم جامع‌الاطراف در حوزه‌های مختلف علوم انسانی است و این جامعیت از ایشان انسان‌بی‌نظیری ساخته بود که در تمام زمینه‌های علوم انسانی از توانایی بالایی برخوردار بودند، از جمله علم ارتباطات. حوزه‌های علمیه از دیرباز به طلاب و فارغ‌التحصیلان خود آموزش‌های بسیار بالایی در زمینه‌های ارتباطات می‌دادند و به دلیل اینکه این افراد می‌خواستند در جامعه به تبلیغ بپردازند و از آنجایی که تبلیغ مستلزم آشنایی به رموز و زوایای علوم ارتباطات است، بنابراین در زمینه عملی مختلف مباحثه، سخنرانی و نوشتار دارای توانایی بالایی بودند.

امام از زبده‌های حوزه‌های علمیه و از افراد بی‌نظیر در این صنف، طبیعتاً دارای توانایی بالایی

بود. اگر ما ارتباطات را مجموعه‌ای از فعالیت‌های گفتاری، نوشتاری، کرداری یا حرکتی که برای انتقال معنی و مفهوم و یا اثرگذاری بر دیگران به کار گرفته می‌شود تعریف کنیم باید بگوییم حضرت امام در تمام این زمینه‌ها شخصیت بی‌نظیری بود. نوشته‌ها و سخنرانی‌هایی که از ایشان به صورت رادیویی، تلویزیونی و مطبوعاتی به جای مانده و ارتباطات غیرکلامی که در نشست‌ها و جلسات با دیگران داشته‌اند تماماً نشان از مهارت و توانمندی‌های بالای ارتباطی ایشان دارد.

شما چه اهداف و ضرورت‌هایی را برای برگزاری همایش مذکور قائل می‌باشید؟
فرهنگی: اعتقاد من به عنوان یک فرد دانشگاهی و آشنا به مسائل اجتماعی این است که همایش اندیشه‌های ارتباطی امام می‌تواند در نهایت به شناخت از رفتارهای ارتباطی مرحوم امام منتج شود و یک فایده جانبی نیز به آن مترتب است و آن این که تمام دوستان و جوانان کشور در زمانی که مهارت‌ها را عینیت بخشیم به علم ارتباطات علاقه‌مند خواهند شد. و علم ارتباطات به صورت یک دانش خدمتگزار و مطرح می‌تواند بیان شود، بنابراین شاید فایده و برکت اصلی از این همایش را علم ارتباطات می‌برد که با روشن شدن رفتارهای ارتباطی مرحوم امام بسیاری از دوستان ایشان به سمت و سوی این دانش رهنمون بشوند.

جنابعالی چه پیشنهاداتی برای برگزاری موفق همایش دارید؟
فرهنگی: شما وقتی موضوعی به این گستردگی و در عین حال جذاب را مطرح می‌کنید و آن را با زندگی یک مرد سرنوشت‌ساز و تاریخ‌ساز پیوند می‌زنید کار بسیار دشواری خواهد شد. این همایش را طوری باید برگزار کنیم که درخور شأن آن مرد بزرگ باشد و بسیار جذاب باشد و این، کار را برای شما خیلی سخت می‌کند و باید دقت وافر در گزینش و ارائه مقالات و در ارزیابی و امثال اینها شود. این همایش باید با سبک و سیاق یک سمینار معمولی بسیار متفاوت باشد.

* * *

سخنگوی ضمیر مردم

□ دکتر سیدعلی قادری

الف: مقدمه‌ای عمومی برای همه نوشته‌هایم در مورد امام خمینی

۱- شناخت منظومه اندیشه‌ای امام خمینی وقتی ممکن می‌شود که آن را ترکیبی از معارف فلسفی - عرفانی - فقهی و سیاسی ببینیم و امهات آن را کشف کنیم.
- منظور از منظومه اندیشه‌ای، دستگاه فکری منسجمی است که اجزا آن در ارتباط متقابل و تعامل دائمی است.

- منظور از ترکیب همان معنایی است که در شیمی کاربرد دارد و با مفهوم مخلوط، تفاوت بنیادین دارد.

- منظور از چهار معرفت فوق، رشته‌های تخصصی ایشان می‌باشد ولی این به آن معنا نیست که معظم‌له از برخی رشته‌های دیگر علمی بی‌نصیب بوده‌اند. چنانکه به کلام، تاریخ، ادبیات و تا حدودی به نجوم و پزشکی نیز علاقه نشان داده‌اند.

بدیهی است رشته‌های فوق عناوین کلی می‌باشد و برخی از معارف فوق زیرمجموعه‌هایی دارد مثلاً وقتی از فلسفه سخن برانیم، دانش منطق، به دلالت تضمن قابل تصور است و آن هنگامی که از فقه سخن به میان آید، ادبیات عرب، تفسیر قرآن، اصول، درایه و رجال را نیز دربرمی‌گیرد.
- منظور از امهات اندیشه آن دسته از مفاهیم و موضوعات می‌باشد که عناصر اصلی برای زیربنای فکری و اجزای اصلی یک منظومه اندیشه‌ای را سامان می‌دهد.

۲- برای اثبات اینکه امام خمینی در چهار رشته معرفتی فوق متخصص بوده‌اند کافی است به آثار به‌جامانده از ایشان که ۴۲ عنوان کتاب در ۸۳ مجلد را شامل می‌شود، رجوع گردد و یا اساتید و شاگردان دروس ایشان مورد توجه قرار گیرد. اما اثبات اینکه ایشان دارای یک منظومه فکری منسجم که اجزای آنها در ارتباط و تأمل دائمی می‌باشد، تأمل فزون‌تری می‌طلبد که شاید حتی در

یک جلد کتاب مفصل نتوان حق مطلب را ادا کرد. اما مخاطب می تواند آن را به عنوان پیش فرض قابل اثبات و ابطال در نظر گیرد.

۳- با عنایت به موارد فوق ظاهراً شناخت غایی منظومه فکری امام خمینی برای اکثریت اهل معرفت ممکن نخواهد شد. زیرا اولاً اکثریت افراد متخصص در یک رشته معرفتی، به قدر کافی هم فیلسوف، هم عارف، هم فقیه و هم اندیشه مند سیاسی نیستند. ثانیاً ترکیب کردن معارف با هم و به وحدت رساندن آنها بگونه ای که یک منظومه اندیشه ای را تشکیل دهد، هنری است که به ندرت چنین توانایی هایی حتی در افراد چندساحتی دیده می شود و به طریق اولی دست افراد تک ساحتی و تنها متخصص در یک رشته از معرفت، از شناخت کامل اندیشه های چندساحتی کوتاه خواهد بود.

ب: انواع ارتباط در منظومه اندیشه‌ای امام خمینی

۱- آیا از شخصیتی وحدت وجودی انتظار می‌رود که ارتباط با خداوند و ارتباط با هستی و مردم را از لحاظ ماهوی به وحدت نرسانده باشد؟

۲- امام خمینی جامعه را موجودی حقیقی می‌دانند و نه اعتباری. ولی در هیچیک از آثار ایشان به طور مستقیم به این موضوع اشاره ندارند و این معنا با کنکاش در آثار ایشان قابل انتزاع است.

بدیهی است اگر در اندیشه‌ای، جامعه، موجودی حقیقی تصور شود، ارتباط با جامعه نیز ارتباطی حقیقی خواهد بود و نه به اعتبار آحاد آن.

۳- ارتباط فرد با خداوند، ارتباط فرد با هستی مشهود و هستی پنهان (ملک و ملکوت)، ارتباط فرد با معارف، ارتباط افراد با یکدیگر، ارتباط فرد با جامعه و در نهایت ارتباط جوامع با هم، از اقسام ارتباط‌های قابل تصور است که چون ظاهر همسخن ندارد، هر یک از رشته‌های مختلف معرفتی مورد کنکاش قرار می‌گیرد. حال آنکه به تصور نگارنده در منظومه اندیشه‌ای امام خمینی همه این نوع ارتباطات، یک ماهیت دارند.

۴- تنوع نامه‌های ارسالی از سوی اقشار جامعه ایران به امام خمینی و تنوع نامه‌هایی که از میان ملل دیگر به دفتر ایشان رسیده، حکایت از آن دارد که ارتباط امام با مخاطب چنان دوسویه و پرمایه شده بود که جنسیت، سن، صنف، ملیت، زبان، فرهنگ و حتی دین و مذهب که غالباً علت و از دگر سو موانع ارتباط افراد با هم می‌شود، در این منظومه فکری تأثیری نداشته است با این تحفظ که قرائت ایشان از دین و مذهب، بگونه‌ای است که عامل اصلی درنوردیدن مرزهای موانع بوده و فقط در اموری که دین استثنا کرده، جهت ارتباط تغییر یافته است.

رسانه‌های جمعی در اندیشه امام خمینی

□ حجت‌الاسلام منصور غفوری

فرضیه و اهداف تحقیق

بدیهی است که تبیین نظرات و بررسی اندیشه‌های امام خمینی، انسانی با این عظمت که ذهن شرق و غرب عالم را به خود متوجه ساخته است و خود پایه گذار نظام سیاسی اجتماعی جمهوری اسلامی است در تمامی زمینه‌ها بویژه برای مسلمین ضرورت دارد و بر پایه همین ضرورت بررسی دیدگاه‌های امام خمینی با محوریت:

۱- وظیفه اصلی و رسالت رسانه‌های جمعی

۲- صاحبان و مسئولان وسایل ارتباط جمعی

محرکی جهت پژوهش شد که به محضر دست‌اندرکاران محترم همایش ملی و علمی بررسی اندیشه‌های آن عزیز تقدیم می‌گردد.

فرضیه‌ها

الف) امام خمینی درباره رسانه‌های جمعی صاحب نظرند.

ب) رسانه‌های جمعی از دیدگاه امام خمینی دارای نقش هستند.

اهداف تحقیق

الف - ارتقاء سطح بینش افراد جامعه و آشنا نمودن آنان با آثاری از امام خمینی

ب - هوشیاری دادن به صاحبان اندیشه ارتباطی و علاقه‌مندان راه امام خمینی در جهت تنظیم امور با نظرات آن حضرت.

ج - فتح بابی جهت ارائه نظرات اسلام پیرامون رسانه‌های جمعی و ارتباطات.

تکنیک روش بررسی: روش تحلیل متن

نتیجه

۱- فرضیه اول و دوم اثبات می‌شود.

۲- با توجه به موضوعات گردآوری شده از نظرات امام خمینی استفاده می‌شود که ویژگی‌های محتوای پیام در رسانه‌ها اولین و اساسی‌ترین مسئله مهم در ارتباطات و رسانه‌ها در نظر متفکر مورد نظر تحقیق بوده است و نیز درجه دوم اهمیت به ویژگی صاحبان رسانه و همچنین بیشترین تأثیر در رسانه‌های جمعی را از آن تلویزیون می‌داند.

رسانه ملی در اندیشه حضرت امام خمینی

□ محمدحسن زورق

۱- اصل استقلال صدا و سیما

۱- حضرت امام معتقد بودند صدا و سیما از سه قوه مستقل باشد و تحت تأثیر یک قوه از سه قوه عمل نکند هر چند هر سه قوه بر آن نظارت داشته باشند.

۲- حضرت امام معتقد بودند صدا و سیما از همه جریان‌ات سیاسی کشور مستقل باشد و تحت تأثیر یک جریان خاص عمل ننماید.

۲- دقت در بکار گرفتن نیروها

حضرت امام معتقد بودند که در نظر گرفتن سوابق نیروهایی که در صدا و سیما بکار گرفته می‌شوند اهمیت بسزا دارد تا نیروهای ناباب و ناصالح وارد امور فرهنگی و سیاسی کشور از طریق صدا و سیما نشوند.

۳- اصل ارتباط مستقیم اخبار و امور سیاسی صدا و سیما با رهبری انقلاب

در زمان حضرت امام نظارت مستقیم از طرف ایشان نسبت به اخبار و امور سیاسی صدا و

سیما وجود داشت و حضرت امام معمولاً با یک واسطه و آنهم در عالی‌ترین سطح (مرحوم حاج احمد آقا) با بخش اخبار صدا و سیما تماس می‌گرفتند و آن را هدایت می‌فرمودند.

۴- رجحان اهمیت خبری بر اهمیت منشأ خبر

حضرت امام تذکر دادند که اخبار را بر اساس اهمیت خبری پخش کنید نه بر اساس منشأ اولیه آن و در نتیجه اخبار حالت تکراری و خسته‌کننده به خود نگیرد.

رسالت رسانه‌های جمعی در اندیشه امام خمینی

□ محمد هادی همایون

با وقوع انقلاب اسلامی در ایران، بسیاری از مفاهیم اسلامی که پیش از این مورد مذاقه قرار نگرفته یا دست کم در نوع نگاه به آن، حکومت و مسائل خاص آن در نظر گرفته نشده بود، پس

از وقفه‌ای کم و بیش طولانی دیگر بار در معرض نقد و نظر اندیشه‌مندان قرار گرفت. در این میان، بیش و پیش از تمامی دیگر متفکران مسلمان و غیرمسلمان، امام خمینی به عنوان نظریه‌پرداز این انقلاب، با کوله‌باری از معرفت حوزوی و آشنایی عمیق با مسائل جامعه و حکومت - که وی را شایسته رهبری انقلاب ساخته بود - نقش بسیار مهمی در تبیین این‌گونه مفاهیم در طول حیات خویش داشت. نام امام خمینی که بی‌شک برای تمامی نسل حاضر نامی آشنا است، همواره با نام اسلام راستین همراه است. تحولی که وی در تمامی زمینه‌ها به ویژه فقه و حکومت اسلامی در تفکرات مسلمانان به وجود آورد، به راستی انقلابی بزرگ در عرصه اندیشه بشری و در صحنه زندگی انسانها به شمار می‌آید.

از میان موضوعاتی که همواره - حتی پیش از انقلاب اسلامی - به صورت جدی در میان اندیشه‌مندان مسلمان چه در سطح نظری و چه در مقام عمل مطرح بوده است، مسأله «تبلیغ و ارتباطات» است. اگرچه پس از انقلاب اسلامی بسیاری از اندیشه‌مندان به طور کلی و شماری چند نیز در حوزه و دانشگاه به صورتی بسیار جدی به بررسی این مفهوم علاقه‌مند شدند، اما اندیشه‌ای که در نهایت به سیاست ارتباطی و تبلیغی جمهوری اسلامی تبدیل می‌شد، اندیشه رهبران این نظام بود که در رأس آنان شخصیت پرفروغ امام خمینی قرار داشت. ایشان چه در دوران مبارزه و چه در زمان رهبری حکومت اسلامی، به خوبی نشان دادند که عملاً با مسأله تبلیغ و ارتباطات بیش از هر کس آشنایند و نسبت به روشهای آن آگاهی دارند. تصمیمهای سرنوشت‌ساز ایشان در مقاطع حساس انقلاب اسلامی و توانایی بی‌نظیرشان در جلب محبت و حمایت توده‌های مردم و سرانجام تأثیر عمیقی که بر تاریخ و جهان بشریت گذاشت، همه و همه گویای این واقعیت است.

آنچه در پی می‌آید، تلاشی است برای ترسیم یک نظام ارتباطی و تبلیغی با استفاده از سخنان و نوشته‌های ایشان که مجموعه‌ای است از اندیشه‌های این بزرگمرد تاریخ در زمان مبارزه با حکومت جور که به طور طبیعی، استفاده از شیوه‌ها و رسانه‌های گوناگون ارتباطی و تبلیغی را - تا آنجا که در دسترس بوده - اجتناب‌ناپذیر می‌ساخته است و همچنین رهنمودهای ایشان در مورد سیاستهای کلان مربوط به ارتباطات، تبلیغ دین و رسانه‌ها در زمان تصدی منصب رهبری حکومت اسلامی.

از جمله ویژگی‌های مهم ارتباطات و تبلیغ که هر نوع از انواع تبلیغ و ارتباط بدان نیازمند است، وجود یک نظام و شبکه گسترده و فعال است. ارتباطات و تبلیغات اسلامی با برخورداری از این شبکه که در هر شرایطی قادر به ادامه حیات است، می‌تواند در هر موردی موفقیت‌های بسیاری را به دنبال داشته باشد.

در یک نگاه کلی به این شبکه به وجود دو پایه مهم و اساسی در آن پی می‌بریم. این دو رکن اصلی نظام را می‌توانیم شبکه سنتی و شبکه نوین تبلیغات و ارتباطات اسلامی بنامیم. شبکه نوین همان است که بیشتر حکومتها و دستگاههای ارتباطی جهان از آن برخوردارند. مهمترین رکن این شبکه را رسانه‌های توده تشکیل می‌دهند که با پیشرفت خارق‌العاده فن‌آوری امروزه به نقطه‌ای رسیده‌اند که حتی تصور آن تا چندی پیش مشکل می‌نمود. به کارگیری این شبکه در خدمت تبلیغ اسلام مستلزم وجود امکانات فراوان از جمله امکانات مالی است که تقریباً استفاده از آن را منحصر به زمان تشکیل حکومت و برخورداری از امکانات حکومتی می‌نماید. در مورد شبکه سنتی این مطلب صادق نمی‌باشد. شبکه سنتی شبکه‌ای است که از دیرباز در بین امت مسلمان و روحانیان وجود داشته و به دلیل ویژگی‌های خاصی که دارد، نیازمند امکانات چندانی نیست و در زمان عدم دسترسی مسلمانان به حکومت و امکانات آن نیز فعال است. شاید بتوان گفت آنچه تاکنون اسلام را زنده نگه داشته است، وجود همین شبکه سنتی است. البته مطلب مهمی که درخصوص این شبکه شایان ذکر می‌باشد، این است که این شبکه در صورت دسترسی به امکانات حکومتی، نه تنها از بین نمی‌رود و جای خود را به شبکه نوین نخواهد داد، بلکه با تلفیق و یکی شدن با آن، از امکانات آن استفاده می‌نماید و تشکیل یک شبکه بزرگ تبلیغات اسلامی را می‌دهند که به حق می‌توان آن را شبکه تبلیغاتی و ارتباطی اسلام نامید.

روزنامه‌نگاری توسعه در اندیشه و نگاه امام خمینی

□ دکتر امید مسعودی

در این مقاله، نویسنده ضمن برشمردن خصوصیات روزنامه‌نگاری توسعه، با استفاده از بیانات حضرت امام خمینی و مقایسه آنها با این خصوصیات، نگاه امام را یک نگاه توسعه‌ای تلقی می‌کند.

حضرت امام خمینی از جمله رهبران کشورهای در حال توسعه است که پیش از پیروزی انقلاب اسلامی به مقوله «تهاجم خبری» و اصلاح رسانه‌های جمعی توجه داشته‌اند و برای مقابله با فساد حاکم بر رسانه‌های دوران ستم‌شاهی خواستار تبدیل مطبوعات به دانشگاه عمومی برای آموزش و اصلاح جامعه شده‌اند.

بررسی دیدگاه‌های امام خمینی در دوران پس از انقلاب اسلامی نیز بیانگر دیدگاه اصلاحی ایشان و تأکید بر انتشار اخبار توسعه و توجه به روزنامه‌نگاری توسعه در مطبوعات ایران پس از انقلاب است.

حضرت امام ضمن فراخوانی مطبوعات به استقلال و آزادی، آنها را به انتقاد سالم از مسئولان دعوت می‌کردند. حضرت امام، رسالت مطبوعات را رسالتی فرهنگی و آموزشی می‌دانستند و همواره از دست‌اندرکاران مطبوعات می‌خواستند تا «آزادانه مطالب را بنویسید، ولی توطئه نکنید.» آن حضرت همواره از مطبوعات می‌خواستند به جای پرداختن به اخبار شخصیت و توجه به عنصر «شهرت» در اخبار به اخبار افراد گمنامی در جامعه بپردازند که کاری درخور جامعه انجام داده‌اند و ارزش مطرح شدن در مطبوعات را دارند.

نقش و اهمیت پایگاهها و رسانه‌های سنتی

در دیدگاه امام خمینی (س)

□ دکتر ابوالفضل مروی

امام خمینی از تمامی امکانات و رسانه‌های سنتی و مدرن برای پیشبرد نهضت اسلامی استفاده کردند ولی آنچه به عنوان پایگاه و عرصه ارتباطات سنتی - مذهبی شناخته می‌شود یعنی مساجد، حسینیه‌ها، تکایا، حوزه‌های علمیه، حج، نماز جمعه، مجالس و محافل دینی و نظایر اینها از دیدگاه ایشان واجد اهمیت محوری است. امام خمینی این گونه پایگاهها را عمدتاً با واژه «مرکز» و «سنگر»

نام برده‌اند. ایشان از دوران پهلوی اول تلاش کردند این مراکز را از سلطه حکومت پهلوی نجات دهند و به احیا و فعال‌سازی آنها بپردازند. سخنان امام خمینی درباره مراکز مزبور بیشتر متمرکز بر فعالیت مساجد است. بررسی صحیفه امام، نشان می‌دهد که از منظر ایشان مساجد پایگاه اصلی اسلام و نهضت اسلامی است. مساجد به علت گستردگی در سطح کشور، مذهبی بودن، عمومی بودن، استمرار فعالیت، تصدی ارتباط گران مذهبی و بخصوص غیردولتی بودن، در پیروزی انقلاب اسلامی در درجه اول اهمیت است. مساجد همچنین توانایی ایفای تمامی نقشهای رسانه‌ای (اطلاع‌رسانی، تبلیغی و ارشادی، آموزشی و...) را دارند. علاوه بر اینها مساجد امکان فعالیت اقتصادی، مشاوره و راهنمایی، نظامی و غیره را نیز دارا می‌باشند. از نظر امام، نهضت اسلامی و پیروزی آن از مساجد است. این مقاله نیز به پیروی از سخنان امام خمینی تأکید بیشتری بر فعالیت مساجد دارد.

امام خمینی در دوران قبل از پیروزی انقلاب اسلامی عمدتاً بر نقش اطلاع‌رسانی مساجد و مراکز مذهبی تأکید داشتند ولی بعد از پیروزی که امکان و حوزه فعالیت این مراکز بیشتر شد، حضرت امام خواهان تقویت جایگاه دینی و مذهبی آنها و نیز ایفای نقشهای بیشتری از قبیل تعلیم و تربیت، بسیج نیروهای مردمی و غیره شدند. به طور کلی سخنان حضرت امام درباره مساجد را می‌توان به دو بخش تقسیم کرد:

۱- مساجد در صدر اسلام

۲- مساجد در دوران معاصر

امام خمینی مکرراً توضیح می‌دهند که مسجد در صدر اسلام، مرکز حکومت، مرکز استقرار رسول الله (ص) و حاکم اسلامی، مرکز سیاست، مرکز حل و عقد امور، مرکز پذیرش نمایندگان خارجی، مرکز تجهیز و اعزام جیوش و... بوده است. در واقع مساجد «دارالحکومه» اسلام است و محراب یعنی محل حرب. البته بعداً در دوران اموری و عباسی دارالحکومه به کاخها انتقال یافت و مساجد صرفاً جنبه عبادی به خود گرفت و از جهات سیاسی دور شد.

از نظر امام خمینی مساجد در عصر حاضر هرچند دیگر دارالحکومه نیست ولی یک مرکز

عبادی - سیاسی مردمی است و بایستی علاوه بر انجام وظایف دینی و شعائر مذهبی در امور سیاسی دخالت کرده، به حل و عقد امور بپردازد. هر دو بخش سخنان امام در واقع تأکید بر یکی بودن دیانت و سیاست است.

سخنان امام درباره مساجد بر سه عنصر نهاد (مسجد یا مراکز مذهبی دیگر)، ارتباط گران (ائمه جمعه و جماعت، وعاظ، خطبا، گویندگان و...) و مخاطبان (عامه مردم) متمرکز است. بیشتر سخنان حضرت امام به فعالیت مساجد به عنوان یک نهاد مردمی تخصیص یافته است. ارتباط گران مساجد که قبل از پیروزی انقلاب، نقش اطلاع‌رسانی آنان اساسی بود، بعد از پیروزی علاوه بر ایفای نقش اطلاع‌رسانی، موظف به اجرای نقشهای دیگری مانند تعلیم و تربیت شدند ولی مهمترین توصیه امام به آنان حفظ زی طلبگی و تزکیه نفس و دوری از زخارف دنیاست. در دیدگاه امام، قدرت مساجد و اساساً قدرت انقلاب ناشی از قدرت عامه مردم است. حضور مردم در مساجد و محافل دینی و برگزاری شعائر و مراسم مذهبی، کلید پیروزی و حفظ نهضت اسلامی است. خواست امام از مردم و توصیه همیشگی ایشان به آنان - قبل و بعد از پیروزی انقلاب - حضور و اجتماع در مساجد و مراکز مذهبی است...

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی